

Een groot Rotterdammer.

Als de steller van het opschrift op het metalen standbeeld van den grooten Desideer, dien wij sinds onze jeugd als een medehervormer van Luther hoorden noemen, het wist, dan werd deze Gerrit Gerritsen den 28sten October van het jaar 1467 geboren.

De man wist zelf later niet, of het waar was en gaf gedurende zijn leven verschillende geboorte-data op.

Denkelijk zijn latere Rotterdammers er beter achter gekomen, dus daar tobben we maar niet over.

Gerrits vader heette Gerrit Eliaszoon van Gouda. En zijn moeder was Elisabeth, een dochter van den medicijnmeester Pieter van Zevenbergen.

Maar — vader en moeder waren geen man en vrouw.

Vaders familie was, ook toen het huwelijk naar plicht en eer onvermijdelijk was geworden, er zoo tegen, dat zij den jongen man gewelddadig naar Rome liet brengen en zoo een verbintenis verhinderde.

't Ontroostelijke meisje werd door haar vader naar Rotterdam gebracht en schonk daar het leven aan den zoon, die haar oneer in eer verkeeren zou.

Treurige dagen voor moeder Elisabeth, maar niet minder voor vader Gerrit, die in 't verre Rome boven 't geen er al gebeurd was, nog geschokt werd door 't leugenachtig bericht, dat zijn Elisabeth overleden was.

Hij trok zich de zaak zoo aan, dat hij troost zocht in een klooster en na eenigen tijd tot priester gewijd werd.

Later in 't vaderland teruggekeerd, bemerkte hij spoedig, hoe men hem misleid had.

Zijn gelofte verhinderde hem het gebeurde zooveel mogelijk door een wettig huwelijk te herstellen, maar niet om open voor de zaak uit te komen en 't vaderschap over den kleinen Gerrit te aanvaarden.

De jongen noemde zich dan ook naar zijn vader: Gerrit Gerritsen, en later, toen hij aan de tafel der geleerdheid ging aanzitten: Desiderius Erasmus.

Moeder en zoon kwamen met der woon in vaders buurt, bij Gouda.

De jongen was een wonderkind. Op zijn negende jaar werd hij met vaders toestemming door moeder naar de beroemde fraterschool te Deventer gebracht en verbaasde daar o. a. den grooten Rudolf Agricola door de gemakkelijke en zuiverheid van zijn Latijn.

Op zijn 13de jaar moest hij zijn moeder missen aan de pest en spoedig daarop overleed ook zijn vader, die hem tot universeel erfgenaam benoemd had.

Op die erfenis hadden de reguliere Kanunniken van Sion te Delft gevestigd. En om langs een omweg toch hun doel te bereiken, plaatsten zij den jongen achtereenvolgens in verschillende kloosters te Stein, te Delft en te Gouda en wisten hem op zijn 19de jaar te bewegen de monnikspij aan te nemen.

Tot op zijn 24ste jaar bleef hij in het klooster te Gouda, met open ooren en oogen. Men behoeft dan ook niet te vragen, van waar hij de kennis had, die hem later in het kleine boekje: „*De lof der zotheid*” zoo vinnig en zoo geestig het kloosterleven deed doorhalen, al leverde hij kwansuis een verdediging op al de slechtheden, die daar voorkwamen.

Wij zijn andere lectuur gewoon. Maar die tegen de moeite der voor ons oor vreemde woorden en zinnen niet opziet, kan zich wel voorstellen, hoe zulk een uittartend geschrift in dien tijd moet gewerkt hebben.

In 1491 ging Erasmus naar Rome, als secretaris van Hendrik van Bergen, bisschop van Kamerijk. Deze prelaat hoopte in Rome een kardinaalshoed te kunnen halen, die

hem evenwel ontging. Weinig gesticht zocht hij zijn bisdom weer op en liet op den terugweg in Parijs zijn secretaris achter. Erasmus studeerde daar zijn Grieksch verder en gaf er lessen aan aanzienlijke jongelieden.

Met een van hen, den graaf van Montjoye, maakte hij een reis naar Engeland en werd daar als een wondermensch bekeken en gevierd.

Na dit uitstapje keerde hij naar Parijs terug, bezocht zijn vaderland en keerde toen zijn pelgrimsstaf naar Bologna. Daar werd hij tot doctor in de godgeleerdheid benoemd en door paus Julius II van zijn kloostergeloften ontslagen.

Drie jaar lang vertoefde hij op verschillende plaatsen, overal met evenveel naam en roem. Hij had niet noodig, zich in een eenzame studeercel terug te trekken, maar nam de wetenschap zóó gemakkelijk en vlug op, dat hem overvloedig tijd restte voor het gezellige leven.

Hij was de man, die alles zeggen durfde. Zijn scherpe tong en zijn gevaarlijk vernuft spaarden niets en niemand, maar hij wist te zorgen, dat hij buiten schot bleef. Moedig en dapper was hij allermintst; voor zijn overtuiging goed of bloed over te hebben leek hem dwaasheid, maar klappen uit te deelen en te prikkelen, zonder dat hij gevaar liep, was zijn sport, en hij verzuimde geen gelegenheid om van zijn meesterschap te doen blijken. Met veelvermogen bewonderaars in den rug gevoelde hij een soort onaantastbaarheid, die hem brutaal maakte.

Op verzoek van koning Hendrik VIII van Engeland trok hij na zijn Italiaansch verblijf weer eens naar Albion, om Z. M. aangaande theologische vraagpunten in te lichten. Hij maakte er kennis met den kanselier Thomas Moore en schreef er een boek over de fouten der geestelijkheid. Het boek werd herhaaldelijk herdrukt en vertaald.

Vijf jaar lang was hij in Engeland en genoot er op zijn best, toen hij iets van heimwee begon te gevoelen. De koning had weinig lust hem los te laten, maar gaf hem toch schijnbaar toestemming tot vertrek met vijftig goudstukken als afscheidsgeschenk.

Erasmus trok naar Gravesend, zijn schip lag gereed. Maar vóór hij zich zou inschepen, kwamen de „tollenaars” zijn bagage onderzoeken en ontdekten zijn gouden schat. Die werd onmeedoogend prijs verklaard; al zijn geleerdheid, gevatheid, vinnigheid en roem, al de koninklijke gunst, die hem ten deel was gevallen, ketsten terug op het machtswoord: „Niemand mag meer uit het koninkrijk wegdragen dan het noodige reisgeld” en de fiscus bleef onverbiddelijk.

Dat was toch te erg, en zooveel man van zaken was deze geboren Rotterdammer toch ook nog, dat hij den raad niet opvolgde om maar getroost zijn reis voort te zetten. Hij zocht den terugweg naar Londen en vroeg gehoor bij den koning.

Er speelde een glimlach om 's konings mond, toen hij Desideer ontving.

„Hebt ge u bedacht en wilt ge liever nog wat bij ons blijven?”

„Dat in 't minst niet, Sire! In een land waar zelfs koninklijke ambtenaren zulke roovers zijn, kan ik niet aarden.”

„Bedaard! kalm, heer dokter! zulke zware beschuldigingen brengt men niet in, of men moet ze deugdelijk kunnen bewijzen!”

„Wat ik niet in gebreke blijven zal te doen. Toen ik scheep zou gaan hebben koninklijke dienaren mijn zakken onderzocht en mij uw geschenk ontnomen.”

Z. M. moest het uitproesten.

„Ze hebben slechts hun plicht gedaan. Als ze dien verzuimd hadden, waren ze opgehangen.”

„Een mooi land! Daar moet men voor naar Engeland komen, om zoo iets te ondervinden. Op zoo'n manier is 't een kleine kunst iemand een groot present te geven!”

„Politiek, dokter! Economie! Dat heeft met theologie en Grieksch niets uit te staan. Blijf nog maar een dag of drie hier bij me, dan brengen we dat been wel weer in 't lid.”

De magere Graecus koos eieren voor zijn geld en ontving, toen hij voor de tweede maal vertrok, nogmaals vijftig

sovereigns, met een koninklijke aanschrijving, waarbij hem toegestaan werd dezen schat te behouden en tevens aan de ambtenaren gelast dien met de ontnomen goudstukken tot 100 aan te vullen.

Zoo was hij dus nog wel af en de Hollandsche reis ondervond verder geen vertraging.

Het ontbrak Erasmus in zijn verder leven niet aan eerbewijzen. Aartshertog Karel, later keizer Karel V bijv., wilde hem bisschop maken, maar de paus wilde er niet van hooren. Om hem te troosten over deze teleurstelling benoemde Karel hem tot lid van zijn Raad op een jaargeld van f 400, wat heden ten dage niet veel beteekent, maar toen een mooie som was.

Verschillende vorsten trachtten hem nu ook op een of andere wijs aan hun dienst te verbinden, maar de Hollander zag er geen heil in en hield zich vrij. Hij vestigde zich te Bazel en gaf daar in 1516 zijn in de geheele wetenschappelijke wereld bekende en beroemde vertaling en verklaring van het Nieuwe Testament uit.

Hij sloot zich evenwel in Bazel niet op, maar liet zich hier en daar gaarne uitnoodigen en onthalen. In 1521 was hij bijv. weer eens in Rome op bezoek bij zijn vriend en landgenoot, paus Adriaan.

We tellen hier zijn verschillende geleerde werken niet op, dat is te droog en te dor. Niet zoo gemakkelijk te geven en toch van meer belang is een indruk van zijn karakter.

In onze schoolherinneringen staat hij naast Luther, maar wat een ander man was hij dan de groote Wittenberger! Ook uiterlijk. Luther

in zijn robuste, welgevoede kracht, heeft een goedmoedige beslistheid in zijn oog, die zijn tijdgenooten heeft moeten aantrekken. Erasmus, teer gebouwd en schraal, alsof hij — wat niet het geval was — tot de strengste asceten behoorde, spreekt in zijn gelaat van een geslepenheid, die tot voorzichtigheid maant.

Naast Luther lijkt Erasmus slap en flauwhartig. Hij leek een draaibord, een windvaan, een speculant, die 't dwaas vond den kop te wagen. Bij vrienden der „Lutherije” geeselde hij de Papisten. Bij Papisten teekende hij de fouten der „nye lere” met onbarmhartigen spot.

Hij wist wel, hoe 't zijn moest, maar deed er niet naar. Het woord van den Heiland:

„Indien gij deze dingen *weet*, zalig zijt gij, zoo gij *ze doet!*” scheen niet voor hem geschreven en hij versmaadde de zaligheid van het *doen*, pogende zich met het *weten* te vergenoegen.

Trouw zoon der kerk was hij evenwel ook niet. Met

voornamelijkheid deed hij, alsof er voor hem geen kerkelijke ordeningen, besluiten of decreten bestonden. Als hij 't bij een bisschop verkorf, zou hij wel een aartsbisschop vinden, die 't weer goed voor hem maakte. En zoo voort. Als een verwend kind leefde hij zijn leven door, altijd maar op den uitkijk, hoever hij gaan kon, zonder voor ijzeren handen en banden te vreezen te hebben.

Hij ontkende niet, dat Luther het in veel dingen bij 't rechte eind had. Maar, zei hij, Luther had de monniken niet aan hun buik en den paus niet aan zijn kroon moeten komen.

Hij is met Luther ook wel eens aan den slag geweest, altijd met de pen. De Wittenberger viel nu juist ook niet malsch of mal, en als hij bijv. over den vrijen wil begon,

zei men elkander de meest ongezouten „liefelijkheden.”

De denkbeelden van Erasmus over de verdorvenheid van de kerk kwamen evenwel in zooveel stukken met die van Luther overeen, dat men wel eens zei, dat hij het ei gelegd had, dat door den Wittenberger was uitgebroed.

Erasmus miste den moed zijner overtuiging, wanneer het er op aankwam, maar achter zijn dekschild heeft hij toch door zijn spot zóózeer den overdreven eerbied voor de geestelijkheid verzwakt, dat hij, denkkelijk wel zonder het te willen, bij het meer onverschillig of dartel deel der bevolking een wegbereider geworden is voor de Hervorming.

Dus behoeft men er zich niet over te verwonderen, dat zijn naam naast dien van Luther genoemd wordt, en dat bijv. Brandt van hem rijmen kon:

„Deez heeft de vrijheit in de Christen-kerk geleit.
Deez zegt de waarheit, maar door geen oproerigheit,
Wat was hij vijandt van dat preeken met den deegen!
Hoe stont hem het geloof, dat bloed durft plengen tegen!
Wie sedert reedlijk zocht, en vreedzaam is geweest,
Geeft dezen Meester d'eer van zulk een Christen-geest.
't Rechtmatig onderscheidt der dingen kon hij leeren.
Een Rotterdammer leert de waereld reformeeren.”

Intusschen, bij de beoordeeling van Erasmus' karakter en bij het aanwijzen van zijn zwakte mag men niet vergeten in welk een moeilijken en gevaarlijken tijd hij leefde. Aan de uiting onzer gevoelens is in dezen tijd, met dien vergeleken, zoo weinig nood en gevaar verbonden, dat het eer voordeel, dan tegenspoed kan meebrengen, wanneer men de reformatie wil ter hand nemen.

Tegenover de *mannen* van zijn tijd moet Erasmus het

evenwel afleggen en kunnen wij voor ons volkskarakter geen roem op hem dragen.

Toen het Erasmus in Bazel niet langer beviel, trok hij naar Freiburg en bleef daar tot 1535. Karel V en de landvoogdes noodigden hem toen uit, om naar zijn vaderland terug te keeren. Op de reis daarheen vertoefde hij nog eenigen tijd in Bazel in 't belang van de uitgave zijner gezamenlijke werken.

Reeds lang door jicht en graveel geplaagd, had hij hier nu zulk een hevigen aanval te weerstaan, dat hij zijn einde voelde naderen.

„Drie dagen te voren voorzeide hij zijn verscheiden.

„Op zekeren dag, dat Amerbach, Frobenius en Episcopus hem bezochten, zei hij: *Gijlieden gelijkt de drie vrienden van Job, uitgenomen dat ik juist geen scheuren in uw kleeren of asch op uw hoofden verneme.*

„Hij besteedde zijn overigen tijd in gebeden, zonder eenige van die bijgeloovige ceremoniën, waarover hij de monniken zoo dikwijls had bestraft. Tot den laatsten adem toe hield hij zijn verstand en stierf zeer zachtelijk.”

12 Juli 1536 was zijn sterfdag. Zijn geboortjaar is onzeker en zoo kan men omtrent zijn leeftijd slechts zeggen, dat hij ongeveer 70 jaar oud is geworden.

Hij was zonder „genademiddelen” heengegaan, maar werd toch met veel staatsie te Bazel begraven en kreeg er een gedenkteeken.

Erasmus' bibliotheek werd aan Johannes à Lasco verkocht voor 200 florijnen en uit zijn testamentaire beschikkingen bleek, dat hij zeer gegoed was.

In zijn geboortestad heeft men eerst een houten, toen een steenen en daarna een metalen standbeeld voor hem opgericht. Toen het laatste in 1622 ter sprake kwam, was men daarover in kerkelijke kringen zeer ontsticht. Men noemde het een afgod; twee predikanten, Jacob van Leeuwen en Peter Niënrode, werden er zelfs om geschorst.

Maar het beeld heeft zijn plaats behouden, al heeft het indertijd te lijden gehad van kogels van oproerlingen en al is het nog heden ten dage niet gevrijwaard voor straatvuil.

Erasmus' beeld maakt geen uitzondering op den regel, dat standbeelden met weinig piëteit worden behandeld, of ze veel of weinig kunstwaarde hebben. Als sprekende boeken voor het groote publiek hebben ze weinig beteekenis; met een naam stelt men zich allicht tevreden, neemt een aardigheid, als die omtrent Erasmus rondgaat, op den koop toe, maar geeft zich overigens de moeite van een onderzoek niet.

Waarom het steeds zeer de vraag blijft, of de duizenden voor standbeelden of gedenkteeken besteed, werkelijk in 't belang zijn der volks-ontwikkeling en der verheffing van het nationaal gevoel.

Elke groote man meer is natuurlijk een verrijking van den nationalen schat. Dus kan geen Rotterdammer en ook geen Nederlander ongevoelig zijn voor de waardeering van hooge wetenschappelijkheid, die Erasmus van heinde en ver en tot deze dagen toe gevonden heeft.

Bijdrage voor waardeering van het Nederlandsche volkskarakter heeft hij niet geleverd, al is onder Gods genadig bestel zijn leven en werken niet onvruchtbaar geweest voor de verspreiding der beginselen, die de gezonken kerk tot nieuw leven brachten en voor een uitlegging en verklaring des Bijbels, die steeds fundament moet zijn en blijven van de openbaring van het Koninkrijk Gods op aarde.

H. B. v. L.

Het Vredespaleis.

Geen Koekamp of krijgshaftig Malieveld
Bleek op den bouw van 't Vreëpaleis gesteld;
Nu gaat de vraag, of 't achtbaar Sorreghvliet
Voor 't eedle doel beschikbre ruimte biedt.
Zoo dat óók faalt, dan blijkt weldra gewis,
Dat voor dien bouw geen grond aanwezig is.

Bloemen zijn er te allen tijde, tot in den winter toe.

In de open lucht zijn er niet veel, dat is waar. Het najaar bracht nog zijn dahlia's en zijn asters, en de „letzte Rose” sierde soms nog de gaarde, maar als de winter komt met sneeuw en ijs, dan is het alleen de donkergroene klimop, die zijn bloesempjes uitsteekt door het witte kleed. Doch daar binnen in de huiskamer komen dan de hyacinthen en tulpen, de narcissen en crocussen voor den dag, wier bollen thans, in October, moeten worden geplant.

Deze winterbloemen behooren tot de vele, die niet worden gezaaid. Ze behooren tot de overblijvende gewassen, planten, die *boven* de aarde afsterven, doch *in* de aarde blijven voortleven, niet met hun wortels, zooals radijs of rapen, maar met onderaardsche stengeldeel. Een bol, dien ge ook kunt bekijken bij uien en sjalotten, is een stuk stengel met bladeren, doch een stengel, die in den grond leeft, en bladeren, die op schubben en vliezen gelijken.

De levensloop van vele bollen, b. v. de tulpen, is deze: Als zulk een bol in geschikten grond is gelegd, begint hij eerst wortel te schieten, daarna een stengel omhoog te zenden. Beide, wortel en stengel, komen uit het stengeldeel, uit de schijf, en krijgen hun eerste voedsel uit de vette schubben en vliezen van den bol. Deze verteren dus bij het groeien van de nieuwe plant.

Deze nieuwe plant gaat bloeien, en intusschen ontwikkelen zich knoppen in de oksels der buitenste schubben van den bol, precies op dezelfde wijze als het geschiedt bij een tak in de oksels der bladeren. De wortels en de bovengrondsche bladeren voeren voedsel toe, en zoo groeien de knoppen in den bol aan tot kleine nieuwe bollen, terwijl door de binnenste schubben een nieuwe bol gevormd wordt, grooter dan de oude.

Den bollenkweeker tusschen Leiden en Alkmaar is het te doen om die nieuwe bollen; maar ons gaat het in de huiskamer om de schoone en welriekende bloemen. *Hij* kweekt ze op velden en zijn planten bloeien eerst tegen Paschen; *wij* kweeken ze meest in potten in de huiskamer, en daardoor hebben wij de bloemen veel vroeger. Van onze nieuwe jonge bollen komt niet veel terecht; ze zijn klein en weinig in getal. We koopen daarom maar liever bollen van den kweeker, elk jaar opnieuw, en goede adressen van kweekers vinden wij wel in onze advertentie-kolommen.

Het komt er nu slechts op aan, dat wij onze bollen goed behandelen. We nemen daartoe goeden tuingrond, vermengen dien met half zooveel bladgrond (vergane bladeren) of ouden stalmest, en voegen er dan nog evenveel gewoon wit zand bij. We werken dat zaakje goed dooreen, en geven acht, dat wij geen engerlingen, slakken of dergelijk vee er in overlaten. Als alles droog is, vullen we onze bloempotten met dat mengsel, en zorgen daarbij, dat we een paar scherven op den bodem leggen voor den goeden afloop van het water. Onze bollen zetten we met den neus naar boven los op de aarde en vullen dan aarde bij, tot de neus nog juist boven den grond uitkijkt; daarna gaan we goed besproeien. Evengoed, en misschien nog beter om den groei van den bol meer gedrongen te houden, is het, ze geheel boven de aarde te laten en alleen te zorgen, dat de wortelkrans bedekt is. Te sterk aandrukken is verkeerd; onze bollen zullen dan bij het groeien der wortels zich boven den grond verheffen.

Een week of drie laten we onze potten staan op een luchtige plaats en zorgen alleen, dat de oppervlakte een weinig vochtig blijft. Nog beter is, ze drie à vier weken